

Første afsnit. Noget om Lessing

*Lessing jo rigtignok et forlængst tilbagelagt,
en forsvindende lille station på
den verdenshistorisk-systematiske
jernbane.*

Kapitel 1. Ytring af taknemlighed mod Lessing

Dersom en stakkels privatiserende tænker, en spekulativ *grillefænger*, dvs. 'sværmer', der lig en fattig logerende beboede et tagkammer øverst oppe i en uhyre bygning, hensad der i sit lille aflukke fanget i hvad der syntes ham vanskelige tanker, dersom han, uden opdagende nærmere at kunne forstå hvorledes, fattede en anende mistanke om, at der måtte være en fejl et eller andet sted i fundamenterne, dersom han, så ofte han så ud af sit tag-vindue, med gysen bemærkede den fordoblede og travle anstrengelse for at forskønne og udvide bygningen, så han, når han havde set og når han havde gyset, henskank i mathed tilmode som en edderkop, der i sin skjulte krog frister det kummerlige liv siden sidste rengøring, medens den i angst mærker på sig selv, at der er et uvejr i luften; dersom han hver gang han ytrede sin tvivl til en enkelt så sin udtryksmåde ved forskelligheden fra den almindelige tanke-klæde-dragt betragtet som et forulykket subjekts luslidte og afstikkende påklædning – dersom, siger jeg, en sådan privatiserende tænker og spekulativ grillefænger pludselig stiftede bekendtskab med en mand, hvis navnkundighed vel ikke ligefrem var ham *borgen*, dvs. 'sikkerhed', for tankernes rigtighed (thi så objektiv var den stakkels logerende ikke, at han uden videre bagvendt kunne slutte fra navnkundighed til sandhed), men hvis navnkundighed var et smil af lykken til den forladte, der hos den navnkundige fandt en og anden af de vanskelige tanker berørte:

*Den dansk-norske forfatter Ludvig Holberg
(1684-1754). 'Først degn', som Kierkgaard
nævner, er hentet fra Holbergs komedie Erasmus
Montanus (skrevet 1723), hvor Erasmus' far
ønsker, at hans søn bliver præst, hvortil Peer Degn
svarer: 'Men Degn først'.*

Ak, hvilken glæde, hvilken højtide på det lille kvistkammer, når hin stakkels logerende trøstede sig ved den navnkundiges herlige ihukommelse, medens tanke-syslen vandt frimodighed, og vanskeligheden skikkelse, og håbet blev til, håbet om at forstå sig selv, det vil sige, først at forstå vanskeligheden og da måske endog at overvinde den!

Det gælder nemlig med hensyn til vanskelighedens forståelse hvad Peer Degn urigtigt vil have indført i den gejstlige befordring: Først degn ...

Det gælder først at forstå vanskeligheden, så kan man altid gå over til at forklare den – hvis man kan det.

Nu vel da, for spøg og i alvor: Tilgiv, navnkundige Lessing, denne ytring af en sværmerisk taknemlighed, tilgiv dens spøgende form!

Ytringen er visselig i sømmelig afstand uden påtrængenhed, den er uden verdenshistorisk vrælen, uden systematisk vold ren personlig; er den usand, er det fordi den er altfor sværmerisk, hvorpå dog spøgen bøder.

Og denne spøg har også sin dybere grund i det omvendte forhold: Dens, der eksperimenterende rejser tvivlene, uden at forklare hvorfor han gør det, og dens, der eksperimenterende søger at bringe det religiøse frem i dets overnaturlige størrelse, uden at forklare, hvorfor han gør det.

Ytringen angår ikke hvad man i almindelighed og vel også, det antager jeg, med rette har beundret hos Lessing. Til således at beundre skønnes jeg ikke beføjet. Den angår ikke Lessing i kvalitet af lærd, ikke hvad der tiltaler mig som en sindrig myte, at han var bibliotekar; ikke hvad der tiltaler mig som et *epigram*, at han var sjælen i et bibliotek, at han med en næsten allestedsnærværende *autopsie*, dvs. 'øjenvidne', holdt en enorm viden, et gigantisk apparat behersket af tankens indsigt, lydigt under åndens vink, fæstet i ideens tjeneste.

Den angår ikke Lessing som digter, ikke hans mesterskab i at konstruere den dramatiske sætning, ikke hans psykologiske myndighed til digterisk at gøre åbenbart, ikke hans vel hidtil uovertrufne replikker, der med samtale-ens lette sving bevæger sig frit og ugenerede i dialogens slyngning, skønt betyngede af tanke.

Den angår ikke Lessing som æstetiker, ikke hin *demarkations-linie*, dvs. 'grænselinje', der på hans bud, anderledes afgørende end en paves, droges mellem poesi og kunst, ikke hin velstand af æstetisk iagttagelse, der vedbliver at strække til endnu i vor tid.

Den angår ikke Lessing som vis, ikke hin sindrige visdom, der skjulte sig beskedent i fablens ringe dragt.

Nej, den angår noget, hvor knuden netop er, at man ikke ligefrem kan komme til at beundre ham, eller ved sin beundring i et umiddelbart forhold til ham, da fortjenesten netop er at have forhindret det: At han religiøst sluttede sig af i subjektivitetens isolation, at han i religiøs henseende ikke lod sig narre til at blive verdenshistorisk eller systematisk, men forstod og forstod

at fastholde, at det religiøse angik Lessing, Lessing alene, som det på samme måde angår ethvert menneske, forstod at han uendeligt havde med Gud at gøre, men ligefrem intet, intet med noget menneske.

Se, dette er ytringens genstand, taknemlighedens genstand, dersom det nu bare er vist, at det er så med Lessing, dersom.

Og dersom det så var vist, så ville Lessing med rette kunne sige: Intet at takke for. Dersom det bare er vist! Ja forgæves ville jeg storme ind på ham med beundringens overtalelse, forgæves trygle, true, trodse, han har netop fattet hint religiøsitetens arkimediske punkt, hvorved man ikke just kan bevæge hele verden, men hvortil der hører en verdenskraft for at opdage det, når man har Lessings forudsætninger.

Dersom det bare er således! Men nu hans resultat! Har han antaget kristendommen, har han forkastet den, har han forsvaret den, har han angrebet den, at også jeg kan antage den samme mening i tillid til ham, der havde digterisk fantasi nok til, hvad øjeblik det skulle være, at blive samtidig med hin begivenhed, som indtrådte for nu 1812 år siden, så primitivt, at ethvert historisk sansebedrag, ethvert objektivt-bagvendt falsum var forhindret.

Ja, tag Lessing der. Nej, han havde også skeptisk *ataraxie*, dvs. 'sindsro', og religiøs sans nok til at mærke det religiøses kategori. Vil nogen nægte dette, så fordrer jeg, at der skal *balloteres*, dvs. 'foretage afstemning ved hjælp af kugler', derpå.

Altså hans resultat! Vidunderlige Lessing! Han har intet, intet, der er ikke spor af noget resultat; sandelig, ikke en skriftefader, der modtog en hemmelighed at bevare, ikke en pige, der havde lovet sig selv og sin forelskelse tavshed og blev udødelig ved løftets holdelse, ikke den, som tog enhver oplysning med sig i graven: Ingen kunne bære sig forsigtigere ad end Lessing ved den vanskeligere opgave: Tillige at tale.

Ikke Satan selv kan som tredjemand med bestemthed sige noget som tredjemand. Hvad Gud derimod angår, da kan han aldrig blive tredjemand, hvor han er med i det religiøse; dette er netop det religiøses hemmelighed.

Det verden måske altid har haft mangel på, er hvad man kunne kalde de egentlige individualiteter, de afgjorte subjektiviteter, de kunstnerisk gennemreflekterede, de selvtænkende, hvilke er forskellige fra de vrælende og de docerende. Jo mere objektiv verden bliver og subjektiviteterne, desto vanskeligere bliver det med de religiøse kategorier, som netop ligger i subjektiviteten, hvorfor det at ville være verdenshistorisk, videnskabelig, objektiv i forhold til det religiøse *hartad*, dvs. 'næsten', er en irreligiøs overdrivelse.

Dog er det ikke for at få en at beråbe mig på, at jeg har draget Lessing frem, thi allerede det kun at ville være subjektiv nok til at beråbe sig på en anden subjektivitet er et forsøg på at blive objektiv, er det første skridt til at få stemmeflerheden på sin side og sit Guds-forhold forvandlet til en spekulations-entreprise i kraft af sandsynlighed og kompagniskab og medaktion-nærer.